

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานไม้ไผ่ลายจิดบ้านหนองห้าง ตำบลหนองห้าง อำเภอภูพานรายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้ศึกษาวิจัยขอสรุปผลการศึกษา อภิปรายผลการศึกษา พร้อมทั้งข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป โดยได้นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. สรุปผลการวิจัย
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานไม้ไผ่ลายจิดบ้านหนองห้าง ตำบลหนองห้าง อำเภอภูพานรายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานไม้ไผ่ลายจิดบ้านหนองห้าง ตำบลหนองห้าง อำเภอภูพานรายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเฉพาะงานหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานไม้ไผ่ลายจิด บ้านหนองห้าง ตำบลหนองห้าง อำเภอภูพานรายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ สรุปผลการศึกษาได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานไม้ไผ่ลายจิดบ้านหนองห้าง ตำบลหนองห้าง อำเภอภูพานรายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์อาศัยบุคคลที่เป็นแหล่งความรู้ในการถ่ายทอด ได้แก่ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ในบางครั้งพี่สอนน้อง หรือน้องสอนพี่ หน่วยราชการ สาธิตและฝึกอบรมระยะสั้นในการจักสานผลิตภัณฑ์ตามรูปแบบใหม่ โดย

ไปอบรมการทำผ้าชีลายนว ตะกร้าต่างๆ และการจักสานอื่นอีกมากมาย ตั้งแต่วิธีการย้อมสี และการสาน โรงเรียนประถมศึกษาเป็นแหล่งถ่ายทอดที่สำคัญ โดยโรงเรียนมีการสอน งานสาน ซึ่งเป็นขั้นพื้นฐานให้แก่นักเรียน โดยใช้วิธีการถ่ายทอดการเรียนรู้แบบมุขปาฐะ เป็นการเรียนรู้จากบรรพบุรุษ แหล่งความรู้ คือ ครอบครัว ตั้งแต่พ่อสอนลูก แม่สอนลูก พี่สอนน้อง น้องสอนพี่ น้ำสอนหลาน เป็นต้น เมื่อผู้รับการถ่ายทอดได้เห็นและจดจำวิธีการทำ รูปแบบเครื่องจักสานได้แล้วก็จะทำไปเรื่อยๆ จนเกิดความชำนาญในที่สุด ถ้าตรงไหนทำไม่ได้ก็มีผู้ใหญ่ให้คำแนะนำ ถ่ายทอดการเรียนรู้แบบอธิบายประกอบการสาธิต เป็นการเรียนรู้โดยได้รับการสอนวิธีการทำเครื่องจักสานจากผู้ถ่ายทอด ได้แก่ พ่อแม่ หรือวิทยากร และให้ฝึกทำไปพร้อมๆ กัน ถ่ายทอดการเรียนรู้แบบสอนตัวต่อตัว เป็นการเรียนรู้จากผู้ถ่ายทอดโดยวิธีการบอกเล่าให้ผู้รับการถ่ายทอดทำตามแบบตัวต่อตัว ถ่ายทอดการเรียนรู้แบบการสังเกต เป็นการเรียนรู้โดยการสังเกต ผู้ถ่ายทอดแล้วทดลองทำเอง การถ่ายทอดการเรียนรู้แบบการฝึกฝนด้วยตนเอง จากการที่บรรพบุรุษในครอบครัวมีการทำเครื่องจักสานสืบทอดกันมาช้านาน โดยทำมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย ทำให้มีความเคยชินกับเครื่องจักสาน เนื่องจากได้พบเห็นทุกวัน เมื่อต้องการทำสามารถทำได้โดยไม่ต้องมีใครสอน ซึ่งวิธีการนี้ปัจจุบันก็ยังคงมีอยู่ แต่ในบางครั้งการถ่ายทอดการเรียนรู้ด้วยวิธีนี้ ใช้ควบคู่กับการถ่ายทอดวิธีการเรียนจากบรรพบุรุษไปด้วย ถ้าเป็นเครื่องจักสานที่ทำยาก เช่น การทำเข้าขอบกระบุง ซึ่งจะเข้าขอบให้กลม ทำได้ยากต้องให้พ่อสอนให้ทำ ในปัจจุบันมีการทำเครื่องจักสานที่ไม่เคยทำมาก่อนในหมู่บ้าน ได้แก่ หมวกใบเล็กที่ใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่ง โดยมีตัวอย่างมาให้ดูก็สามารถทำได้ ใช้วิธีการเลียนแบบ ซึ่งเป็นการฝึกฝนด้วยตัวเองเช่นเดียวกัน ถ่ายทอดการเรียนรู้แบบฝึกฝนจากเพื่อนบ้าน เนื่องจากความถนัดในการทำเครื่องจักสานของแต่ละครอบครัวไม่เหมือนกัน จึงต้องมีการแลกเปลี่ยนความรู้กัน วิธีการถ่ายทอดเป็นการบอกเล่าด้วยปาก โดยผู้เรียนจะนำตอกไปและขอให้สอน ผู้สอนก็จะสอนโดยการปฏิบัติจริง บอกวิธีการทำด้วยการบอกเล่า หรือบางครั้งคนในหมู่บ้านก็จะรวมกลุ่มกันทำเครื่องจักสาน ถ้าติดขัดตรงไหน ก็จะถามตรงนั้นเลย ทำให้ทำเครื่องจักสานชนิดนั้นได้รวดเร็ว การสอนจะไม่มีการปิดบังความรู้กัน

2. แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานไม้ไผ่ลายซิด บ้านหนองห้าง ตำบลหนองห้าง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่ามีการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สหกรณ์เครดิตยูเนียนหนองห้างจำกัด ส่งเสริมการปลูกไม้ไผ่ มีการอนุรักษ์ผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และการพัฒนาวัตถุดิบ โดยส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกต้นไม้ไผ่ และหาวิธีใช้ทำผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ หน่วยงานราชการระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะ โรงเรียนมีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ให้ความรู้แก่นักเรียนและคนในชุมชน เกี่ยวกับการบำรุงรักษาป่าไผ่ธรรมชาติและวิธีการทำผลิตภัณฑ์ ส่งเสริมและจัดหาวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือที่ให้ความสะดวกในการเพิ่มผลผลิต และการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น มีการพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์ ที่เกิดจากความคิดริเริ่มและประสบการณ์เพื่อตรงกับความต้องการของตลาด ด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ควรกำหนดและส่งเสริมเกณฑ์มาตรฐาน เพื่อการรับรองคุณภาพ โดยการแสดงเครื่องหมายรับรองผลิตภัณฑ์ให้เป็นสินค้า OTOP ด้านประโยชน์ใช้สอย ควรจัดทำให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ส่วนด้านการบรรจุภัณฑ์ ควรทำบรรจุภัณฑ์ที่แข็งแรงและสวยงามเพื่อป้องกันการชำรุดและเพื่อดึงดูดความสนใจ ผลิตภัณฑ์ควรเคลื่อนย้ายได้สะดวกและราคาบรรจุภัณฑ์ควรสอดคล้องกับราคาผลิตภัณฑ์ด้วย

อภิปรายผล

1. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานไม้ไผ่ลายซิดบ้านหนองห้าง ตำบลหนองห้าง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นงานหัตถกรรมที่ผลิตขึ้นภายในครัวเรือน โดยมีการสืบทอดภูมิปัญญาต่อกันมาจากบรรพบุรุษด้วยกรรมวิธีการต่าง ๆ ขั้นตอนการผลิตชิ้นงานจะเป็นไปตามธรรมชาติที่เรียบง่ายและมีความกลมกลืนกันทำให้เกิดความงดงามเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ที่สำคัญคือผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานไม้ไผ่จะมีรูปร่างลักษณะและคุณค่าที่แตกต่างไปจากสินค้าอุตสาหกรรมที่แพร่หลายอยู่ในปัจจุบัน ปกติแล้วการผลิตสินค้าหัตถกรรมเครื่องจักสานไม้ไผ่ในจังหวัดกาฬสินธุ์นี้ชาวบ้านจะทำเป็นอาชีพรองทำควบคู่กับอาชีพหลักทางการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำงานหัตถกรรมพื้นบ้านทั่วไปหรืองานหัตถกรรมเครื่องจักสานไม้ไผ่นี้ ชาวบ้านจะทำกันมากในช่วงนอกฤดูการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยว สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ถ้ายอง

ปลั่งกลาง (2541 : 114) ได้ศึกษาถึงการวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจของการผลิตเครื่องจักสาน จังหวัดอ่างทอง ซึ่งพบว่า สภาพการผลิตพบว่าผู้ผลิตส่วนใหญ่ที่เข้ามาประกอบอาชีพจักสาน เพราะต้องการหารายได้เสริมจากอาชีพหลักคือการทำนา การทำหัตถกรรมเครื่องจักสาน ไม้ไผ่ของจังหวัดกาฬสินธุ์ นั้นเกิดขึ้นจากการที่ชาวบ้านมีเวลาว่างที่เหลือจากการประกอบอาชีพหลัก ซึ่งส่วนใหญ่แล้วพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ชาวบ้านมีอาชีพหลักเกี่ยวกับด้านเกษตรกรรม เช่น การทำนา ทำไร่หรือเลี้ยงสัตว์ ซึ่งในบางปีดินฟ้าอากาศก็แปรปรวนฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาล บางครั้งเกิดฝนแล้ง ผลผลิตข้าวไม่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต ชาวบ้านได้อาศัยเวลาว่างหลังจากการทำงานด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการใช้สอยกันเองภายในครัวเรือนต่อมาก็เพื่อใช้แลกเปลี่ยนกับสิ่งของต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต อาทิ เครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ จนเป็นการผลิตเชิงพาณิชย์ในที่สุด คนกาฬสินธุ์นั้นมีการสืบทอดภูมิปัญญาในการทำหัตถกรรมเครื่องจักสานให้ลูกหลานจนได้มีการนำเอาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักสานที่ได้ไปค้าขายแลกเปลี่ยนให้กับหมู่บ้านชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง จึงเกิดเป็นกระบวนการซื้อขายกันมาจนถึงปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่าเป็นการสืบทอดวิชาความรู้จากบุคคลในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural Functionalism) โดยระบบสังคมของคนกาฬสินธุ์ ประกอบด้วยสถาบันครอบครัว เป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญต่อสมาชิกในสังคมที่จะถ่ายทอดบุคลิกภาพ อบรม สั่งสอน บทบาท จนมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นสถาบันขึ้น และได้สังเกตเห็นการกระทำของบุคคลในสังคมว่าจะต้องมีลักษณะการสมัครใจมีความต้องการที่จะกระทำเพื่อมุ่งไปสู่จุดมุ่งหมาย ด้วยวิธีการต่าง ๆ การสืบทอดภูมิปัญญา

การจักสานของจังหวัดกาฬสินธุ์ ก็เช่นเดียวกันเพราะ โดยส่วนใหญ่แล้วเป็นการสืบทอดจากบุคคลในครอบครัว สอดคล้องกับการผลการศึกษาของ บุญรอด ศิริทอง (2542 : 76) ได้ทำการศึกษาศาสนาบ้านอุ้ม ตำบลหนองไผ่ อำเภอนวนบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่าประเพณีที่ทำงานจักสานนั้น ได้รับจากการถ่ายทอดความรู้มาจากบรรพบุรุษและได้รับการฝึกฝนมาแต่เยาว์วัยและ สอดคล้องกับสมจิตร์ งามยิ่ง (2539 : 69) ได้ทำการศึกษาศาสนาการประกอบอาชีพหัตถกรรมการสานจ่อ ของชาวบ้านตำบลโคกสีทองกลาง ตำบลหนองทุ่ม ตำบลคงใหญ่ อำเภอนวนบุรี จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่าได้รับการถ่ายทอดและการฝึกทักษะในการประกอบอาชีพจากบรรพบุรุษ เช่นกัน

2. แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานไม้ไผ่ลายจิด บ้านหนองห้าง ตำบลหนองห้าง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ การอนุรักษ์งานหัตถกรรมพื้นบ้านอย่างการทำเครื่องจักสานไม้ไผ่ เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาอันมีค่าของบรรพบุรุษให้ตกทอดและคงอยู่ในชุมชน อีกวิธีหนึ่งที่กระทำได้ก็คือการร่วมมือกันระหว่างชุมชนและสถานศึกษาในท้องถิ่นกำหนดให้การทำหัตถกรรมเครื่องจักสานไม้ไผ่ เป็นหนึ่งในการเรียนการสอนของหลักสูตรท้องถิ่น เพราะสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดไว้ว่านอกจากการเรียนตามหลักสูตรจากส่วนกลางแล้ว ยังมีการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นที่สถานศึกษานั้น ๆ ได้กำหนดขึ้นมาให้ผู้เรียนเกิดความอยากรเรียนรู้ สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนที่ต้องดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนและสังคมที่ยั่งยืน นอกจากนี้การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นก็ยังมีผลสำคัญในการร่วมอนุรักษ์งานหัตถกรรมพื้นบ้านด้วยเพราะแต่ละหลักสูตรท้องถิ่นที่สถานศึกษากำหนดไว้ให้ผู้เรียนนั้นล้วนเป็นหลักสูตรที่มีเจตนาที่จะสืบทอดภูมิปัญญาที่ดั้งเดิมของท้องถิ่น เป็นการประสานความร่วมมือกันของชาวบ้านและผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นครุภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมเป็นวิทยากรสาธิตและถ่ายทอดวิชาหรือภูมิปัญญาทางการจักสานไม้ไผ่ ให้กับผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข มีความรู้ อีกทั้งยังสามารถนำไปประกอบอาชีพได้สอดคล้องกับ จำลอง วิบูลย์ปิ่น (2545: 31-35) วิจัยในหัวข้อศิลปหัตถกรรมผักตบชวาในจังหวัดนครปฐม พบว่าชาวบ้านในจังหวัดนครปฐม ได้สืบทอดภูมิปัญญาเรื่องการจักสานผักตบชวาทั้งรูปแบบกระบวนการผลิตหลายสถานจากการคิดค้นแบบใหม่ๆ โดยดัดแปลงมาจากงานจักสานไม้ไผ่ซึ่งเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมมาประยุกต์ใช้กับงานจักสานผักตบชวาซึ่งเดิมทีเคยเป็นเพียงวัชพืชที่ขึ้นปกคลุมตามแม่น้ำลำคลอง โดยนำผักตบชวามาตากให้แห้งแล้วนำก้านใบของผักตบชวามาสานเป็นงานหัตถกรรมรูปแบบต่างๆตามที่ต้องการเป็นการนำเศษวัชพืชเหลือใช้มาสร้างคุณค่าในทางเศรษฐกิจและส่งเสริมอาชีพในชุมชนเป็นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับวิถีชีวิตชุมชนในการเกื้อกูลกันระหว่างธรรมชาติกับวิถีชีวิตของคน ในชนบทและส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป สอดคล้องกับพิทักษ์ น้อยวงศ์คลัง (2531 : 12) ได้ศึกษาลายสานไม้ไผ่ในเขตอำเภอสว่างรภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดผลการศึกษาพบว่าลายจักสานที่นำมาประกอบเป็นเครื่องจักสาน ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษตามคตินิยมของคนในท้องถิ่น โดยอาศัยความสะดวกและความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และทางสังคมเครื่องจักสานไม้ไผ่ได้ประโยชน์ต่อการใช้สอยในชีวิตประจำวันด้านต่างๆ คือใช้เป็นภาชนะประกอบอาหารเครื่องมือจับสัตว์เครื่องใช้ภายในบ้านเครื่องสุขภัณฑ์เครื่องใช้สำหรับ

เลี้ยงสัตว์ เครื่องมือเพาะปลูก ส่วนประกอบสิ่งก่อสร้าง เครื่องมือสหนาการ และเครื่องใช้ ประกอบความเชื่อ ซึ่งการสร้างเครื่องจักสานไม้ไผ่ต่างๆมีรูปแบบสอดคล้องและกลมกลืนกับ วิธีการใช้สอยในแต่ละประเภทอย่างเหมาะสมจากผลการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันให้เกิดการทำเครื่องจักสาน คือการที่คนเราได้เห็นคุณค่าของเครื่องจักสาน ซึ่งมี 2 ลักษณะก็คือคุณค่าทางด้านการใช้สอยกับคุณค่าทางด้านความงามทางศิลปะ ประโยชน์ของเครื่องจักสานมีหลายประการ ได้แก่ เป็นส่วนประกอบของบ้านเรือน เป็นภาชนะ เป็นเครื่องจับสัตว์น้ำ เป็นโครงในของเครื่องเงิน เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ เป็นเครื่องปลูก และเป็นเครื่องใช้เบ็ดเตล็ดทั่วไปส่วนการที่จะส่งเสริมเพื่ออนุรักษ์และพัฒนางานจักสาน นั้นพบว่าผู้ที่ทำงานด้านหัตถกรรมพื้นบ้านมีความคาดหวังที่จะได้รับประโยชน์ทางด้าน เศรษฐกิจจึงเข้ามามีส่วนร่วม โดยต้องการได้รับเงินทุนและความรู้ในการประกอบเป็นอาชีพ ช่วยให้มีรายได้เพิ่มขึ้นและได้รับความช่วยเหลือด้านการตลาด อย่างไรก็ตามในเรื่องของความคาดหวังทางเศรษฐกิจนั้นทุกคนคิดว่าภาครัฐไม่สามารถสนองตอบได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะด้านการตลาดแต่ก็ยังคงมีความคาดหวังทางด้านสังคมว่าหากมีการส่งเสริมพัฒนา อย่างจริงจังแล้วงานหัตถกรรมพื้นบ้านก็จะยังคงอยู่กับสังคมไทยต่อไปตามผลงานการ ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับงานหัตถกรรมพื้นบ้านอื่นๆที่ผลิตเพื่อจำหน่ายในรูปแบบของสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

เครื่องจักสานไม้ไผ่ลายจิด บ้านหนองห้าง ตำบลหนองห้างอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านเฉพาะถิ่นของคนหนองห้าง ซึ่งหากพิจารณาด้าน ประโยชน์การใช้สอยแล้วงานเครื่องจักสานจากไม้ไผ่ก็ยังคงมีความจำเป็นในวิถีชีวิตประจำวันของชาวบ้านอยู่ ส่วนในด้านความงามและคุณค่าทางศิลปะนั้น จะเห็นได้ว่างาน เครื่องจักสานไม้ไผ่นั้นก็ยังคงเป็นงานหัตถกรรมที่ยังทรงคุณค่าในกลุ่มผู้นิยมบริโภคงานฝีมือ ยังสามารถนำไปดัดแปลงสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ได้มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานฝีมือ เหล่านี้คือมรดกอันล้ำค่าทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สั่งสมและสืบทอดไว้ให้ดังนั้นจาก การศึกษางานหัตถกรรมเครื่องจักสานไม้ไผ่ใน จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยเห็นควรที่จะเสนอแนะ

ในสิ่งที่เป็นประโยชน์เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาหัตถกรรมเครื่องจักสานไม้ไผ่ให้คงอยู่ในบ้านหนองห้าง ตำบลหนองห้าง อำเภอภูผินรายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ต่อไปดังนี้

1.1 จังหวัดกาฬสินธุ์ ควรกำหนดเป็นแผนงานด้านวัฒนธรรมของจังหวัด เพื่อให้การสนับสนุนและยกย่องช่างฝีมือที่ผลิตงานหัตถกรรมพื้นบ้านให้เป็นปราชญ์พื้นบ้าน มีหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่ชาวบ้านและชุมชนที่สนใจ ตลอดจนจรรยาบรรณเพื่อสร้างจิตสำนึกความภาคภูมิใจและค่านิยมใหม่ต่อผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าของบรรพบุรุษ ให้เกิดกับคนในจังหวัดกาฬสินธุ์ และเลือกใช้ผลิตภัณฑ์งานฝีมือเหล่านี้

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดให้มีสถานที่ถาวรเพื่อรวบรวมผลงานหัตถกรรมพื้นบ้านทุกชนิดของจังหวัดกาฬสินธุ์ ไว้ด้วยกัน ตลอดจนมีการบันทึกขั้นตอนวิธีผลิตงานหัตถกรรมที่ทรงคุณค่าเหล่านี้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้คนรุ่นหลังได้มีเอกสารตำราศึกษาต่อไป

1.3 ชุมชนต้องมีจิตสำนึก ร่วมกันในการรณรงค์ใช้สิ่งของเครื่องใช้ที่ผลิตขึ้นจากงานหัตถกรรมไทย ทั้งนี้เพื่อเป็นการร่วมกันอนุรักษ์ไม่ให้ภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าเหล่านี้สูญหาย ช่วยกันสืบต่อมรดกทางวัฒนธรรมไปสู่ลูกหลาน แต่อย่างไรก็ตามมิใช่จะทำให้เลิกใช้นวัตกรรมที่ประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ไปเสียทั้งหมด ควรใช้สติพิจารณาว่าหากยังใช้สิ่งของที่ผลิตขึ้นจากภูมิปัญญาเดิมแล้ว ไม่มีผลกระทบอะไรต่อวิถีชีวิตเราก็ควรที่จะเลือกใช้

2. ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบระหว่างหัตถกรรมเครื่องจักสานไม้ไผ่กับงานหัตถกรรมพื้นบ้านอื่น ๆ ในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์หรือพื้นที่อื่น ๆ

2.2 ควรศึกษาวิจัยถึงการสืบสานคุณค่าของเครื่องจักสานไม้ไผ่ลายจิดบ้านหนองห้าง ตำบลหนองห้าง อำเภอภูผินรายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ในด้านต่าง ๆ ที่มีผลต่อวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ใกล้เคียง